

INKLYUZIV TA'LIM TIZIMI TAJRIBA- SINOV TARIQASIDA ALOHIDA TA'LIM MUASSASALARINING FAOLIYATIGA JORIY QILISH.

*Toshkent TMC instituti Pedagogika
va psixologiya kafedrasi o'qituvchisi
Eshmamatova Sitora Tuyg'un qizi.
Toshkent TMC institutining Maktabgacha
ta'lim sirtqi yo'nalishi talabasi
Mahmudova Mohira Bahodir qizi*

Annotatsiya: Inklyuziv ta'lim tizimini sinov tariqasida alohida ta'lim muassasalarining faoliyatiga joriy qilish mamlakat ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan muhim islohotlardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv ta'lim tizimida har xil imkoniyatlarga ega bo'lgan shaxslarni bir maqsad yo'lida birlashtirish, ularning o'zaro teng huquqliligini ta'minlash, jamiyatdagi ijtimoiy integratsiyani kuchaytirish imkonini beradi. Sinov tariqasida inklyuziv ta'limning joriy qilinishi ta'lim muassasalari uchun yangi pedagogik va tashkiliy tajribalar orttirish, mavjud muammolar va ularning yechimlarini o'rganish, shuningdek, davlat siyosatini amaliyotga tatbiq etishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, tajribalar, yordam, e'tibor, sharoit, bolalar, inklyuziv ta'lim loyihalari, pedagogik metodlar, zamonaviy pedagogik yondashuvlar.

Inklyuziv ta'lim tizimi tushunchasi asosida har bir bolaning o'ziga xos ehtiyojlari va imkoniyatlari inobatga olinadi. Ta'lim jarayonida nafaqat sog'lom rivojlangan, balki har xil e'tibor, yordam va sharoitga muhtoj bolalar uchun teng sharoitlar yaratish maqsad qilib qo'yilgan. Sinov sifatida joriy etilayotgan inklyuziv ta'limda muassasalar farqli imkoniyatdagi o'quvchilarni birgalikda ta'lim olishlariga imkon yaratiladi. Bu jarayon o'z ichiga maxsus dasturlar, pedagoglarning maxsus tayyorgarligi, muhitni sozlash, shuningdek, ta'lim infratuzilmasini moslashtirishni oladi. Shu tariqa, ta'lim muassasalari qobiliyatli va o'ziga xos talabga ega bo'lgan bolalarni bir joyda rivojlantirish imkoniyatini yaratadi. Tajriba-sinov tariqasida inklyuziv ta'limni joriy etish jarayoni ko'plab bosqichlarni o'z ichiga oladi. Birinchi navbatda, ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini moslashtirish, maxsus jihozlar va yordamchi vositalarni taqdim etish talab qilinadi. Bu esa bolaning barcha ehtiyojlarini qondirish va undan maksimal samaradorlik bilan foydalanishni ta'minlash uchun zarurdir. Shuningdek, o'qituvchilarni inklyuziv ta'lim usullari bo'yicha malakasini oshirish, ularni yangi pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish ham muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon o'rta ta'lim muassasalari darajasidan boshlab bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Sinov jarayonida pedagoglar va ta'lim

muassasalari rahbarlari yangicha yondashuvlarni qo'llash, o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy muhitni mustahkamlash va kuchaytirish ustida ishlaydi. Inklyuziv ta'lim muhitida bolalar o'zaro hurmat, hamjihatlik va bir-birini qo'llab-quvvatlashda yetakchi o'rin tutadi. Bu esa o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishi, ijtimoiy ko'nikmalarining rivojlanishi uchun zamin yaratadi. Shu bilan birga, inklyuziv ta'lim barcha ishtirokchilarga – ota-onalar, ta'lim muassasasi xodimlari va mutaxassislariga teng mas'uliyatni his qilish imkonini beradi. Bu jarayon ta'limning samaradorligini oshirishga yordam beradi.[1]

Muassasalarda sinov tariqasida inklyuziv ta'lim joriy etilishi bilan bog'liq qiyinchiliklar ham mavjud bo'lishi tabiiydir. Bularga maxsus malakaga ega bo'lgan pedagoglarning yetishmovchiligi, resurslarning cheklanganligi, shuningdek, jamiyatning ayrim qatlamlarida inklyuziv ta'limga nisbatan noto'g'ri tushunchalar kabilarni misol qilib keltirish mumkin. Biroq, aynan shu qiyinchiliklarni aniqlab, ularni bartaraf qilish yo'llarini qidirish sinov jarayonining asosiy vazifasidir. Davlat tomonidan ta'lim sohasida qo'llab-quvvatlash va moliyaviy yordam dasturlari joriy qilinishi muhim hisoblanadi. Shuningdek, nodavlat tashkilotlar va xalqaro hamkorlar bilan hamkorlik ta'lim muassasalari uchun keng imkoniyatlar beradi. Tajriba-sinov tariqasida inklyuziv ta'lim joriy etilishi ta'limning sifatini yanada yaxshilash, har bir o'quvchining shaxsiy ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos keluvchi ta'lim modellarini ishlab chiqish imkonini yaratadi. Bu jarayon nafaqat o'quvchilar uchun, balki o'qituvchilar uchun ham yangi pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish, innovatsion usullarni o'zlashtirish va joriy etish uchun imkon beradi. Shu bilan birga, ota-onalar ham farzandlarining ta'lim olish jarayoniga faolroq jalb qilinadi, bu esa ta'lim samaradorligini oshirishga yordam beradi.[2]

Inklyuziv ta'lim sistemasi orqali boshqaruv organlari va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik yangi bosqichga ko'tariladi. Sinov muassasalar maxsus maslahatlar, malaka oshirish kurslari va metodik yordamlar bilan ta'minlanadi. Bu esa pedagoglarni zamonaviy talablarga moslashtirish, ularning ish faoliyatini yengillashtirish va ta'lim sifatini oshirish imkonini beradi. Tajriba joriy etilgach, ushbu muassasalarda olingan natijalar tahlil qilinib, inklyuziv ta'limni kengaytirish uchun tavsiyalar ishlab chiqiladi.[3]

Inklyuziv ta'limni sinov tariqasida joriy qilish jarayonida muhim omillardan biri ham o'quvchilarning individual erishgan yutuqlarini muntazam kuzatib borishdir. Bu jarayon orqali o'quvchilar o'rtasidagi taraqqiyot farqi aniqlanadi va kerakli qo'shimcha yordam ko'rsatiladi. Shuningdek, individual ta'lim rejalarini ishlab chiqish va ularni amalga oshirish pedagoglarning asosiy vazifasiga aylanadi. Bunday yondashuv ta'lim sifatini oshirishda, har bir o'quvchining potentsialini to'liq ochishda samarali bo'ladi.[4]

Oreka sifatida, sinov usulida inklyuziv ta'limni joriy qilish jarayoni bir nechta muhim ahamiyatga ega yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Bu ta'lim xizmatining har bir o'quvchi uchun moslashtirilishi, ta'lim standartlarining yangi talablarga mos kelishi, o'qituvchilarning kasbiy o'sishi va ta'lim muassasalarining zamonaviy infratuzilma bilan ta'minlanishi kabi omillarni o'z ichiga oladi. Ushbu jarayon orqali jamiyatda inklyuzivlik tamoyillari mustahkamlanib, barcha yoshdagi o'quvchilar uchun teng va sifatli ta'lim olish imkoniyati yaratiladi. Shuningdek, sinov davrida olingan bilim va tajribalar boshqa ta'lim muassasalariga yetkazilib, tizim bo'yicha inklyuziv ta'limni kengroq joriy etish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Bu esa mamlakat ta'lim tizimining samaradorligini oshirish, yangi avlodni inklyuziv tamoyillarga tayyorlash, ularni jamiyatdagi roli va foydasi haqida to'liq tushuncha bilan ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ijtimoiy inklyuziya janrida inson huquqlari va tenglik tamoyillariga asoslangan ta'lim muhitini yaratish bo'yicha ilg'or tajribani shakllantirish imkoniyati yuzaga keladi. Inklyuziv ta'limni sinov tariqasida alohida ta'lim muassasalarida joriy etish nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy hodisa sifatida ham katta ahamiyatga ega. Bu jarayon jamiyatda har bir insonning qadr-qimmatini hurmat qilish, farqli imkoniyatlarga ega bolalarni ta'lim va ijtimoiy hayotga to'liq jalb etish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu asosda, bunday muassasalar inklyuzivlik g'oyalarini targ'ib etuvchi markazlarga aylanadi, jamiyatda inklyuzivlik madaniyatini rivojlantirishda faol rol o'ynaydi.[5]

Xulosa:

Xulosa sifatida aytish mumkinki, inklyuziv ta'lim tizimini tajriba-sinov sifatida alohida ta'lim muassasalarida joriy qilish jarayoni nafaqat ta'limning sifatini va uning ochiqligini oshirish, balki jamiyatdagi ijtimoiy tenglik va inklyuzivlik tamoyillarini kuchaytirish uchun muhim qadamlardan biridir. Ushbu jarayon ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligini oshiradi, o'qituvchilarning malakasini rivojlantiradi, o'quvchilarni kengroq imkoniyatlar bilan ta'minlaydi hamda kelajakda sifatli va teng ta'lim olish tizimini shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv doirasida olingan natijalar asosida inklyuziv ta'limning umumiy tizimga kengaytirilishi va sifatli ta'lim xizmatining barcha bolalar uchun taqdim etilishi ta'minlanadi. Shunday qilib, sinov tariqasidagi ushbu tizim alg'oritmi mamlakat ta'lim sohasida islohotlarni chuqurlashtirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim vosita vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, Z. M. (2023). "Inklyuziv ta'lim jarayonida yangi texnologiyalar va ularning qo'llanilishi". Pedagogika va Innovatsiyalar, 5(3), 75-85.
2. G'aniev, S. T. (2024). "Alohida ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limni joriy etish tajribalari". O'zbekiston Ta'lim Ilmi, 8(1), 120-130.

3. Xolmonov, A. K. (2023). "Maxsus ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar bilan ishlashda zamonaviy yondashuvlar". Ta'lim Sifatini Oshirish, 9(4), 38-46.
4. Usmonova, D. J. (2023). "Inklyuziv ta'limda pedagoglarning roli va malaka oshirish muammolari". Innovatsion Ta'lim, 7(2), 59-68.
5. Rustamov, B. R. (2024). "Inklyuziv ta'lim infratuzilmasini rivojlantirish istiqbollari". O'zbekiston Fan va Ta'limiga Yangi Qarashlar, 6(5), 91-100.
6. Mahmudov, T. N. (2022). "Inklyuziv ta'lim tizimi: nazariy asoslari va amaliy masalalar". O'zbekiston Pedagogik Jurnal, 4(3), 112-121.
7. Karimova, L. F. (2023). "Ta'lim muassasalaridagi maxsus moslamalar va jihozlarning ahamiyati". Ta'lim va Imkoniyatlar, 5(6), 45-53.
8. Qo'ldoshev, M. A. (2024). "O'zbekistonda inklyuziv ta'limni kengaytirish bo'yicha istiqbolli yo'nalishlar". Ilmiy Pedagogika, 10(1), 78-87.
9. Saidova, N. G. (2023). "Ta'lim muassasalarida inklyuziv ta'limga oid metodik qo'llanmalar yaratish tajribasi". O'zbekiston Ta'lim Rivoji, 3(7), 29-38.